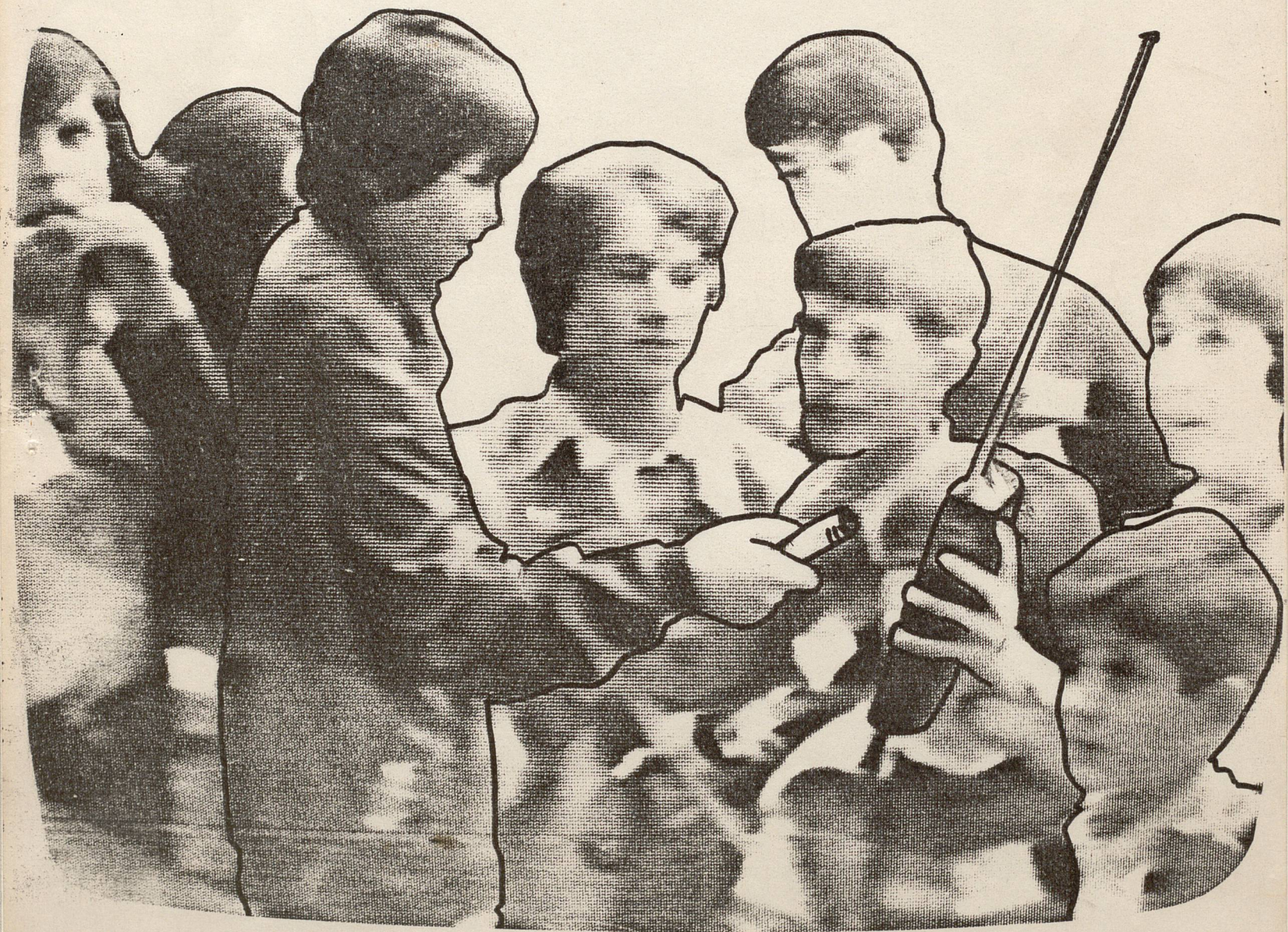

Seminari

Video i Educació

Juliol de 1980

Servei de Video Comunitari

PARTICIPANTS

Enric Pérez,
Griselda Diaz (I.C.E. de la Autònoma).
Ernest Mascort,
Núria Selma,
Enric Caicedo,
Jaume Oller (Facultat de Pedagogia de la Universitat Central).
Lala Gomà (Centre Psicopedagògic de la Caixa).
Julian Alvarez (Ponència d'Ensenyament de l'Ajuntament d'Hospitalet).
Eduardo Polonio (Institut de Terrassa "Can Boada").
Miriam Fiszbein (I.M.I.P.A.E.). Col.laboradora.
Assumpció Hernández (Institut d'Hospitalet).
Joan Cases (Institut de Can Tunis).
Antonia Renau (Assistent social, Escola de San Adrià).
Hilda Larrea (TV educativa a França i Uruguay, col.legi "Virgen de la Paz").
Marta Selva, Dolors Mante, Toni Batlari (Drac Màgic).
Enrique Droeven (Taller Galileo).
Josep M. Argemi (Cidactic).
Carmen Alvarez (Estudiant CIPLA, ensenyament, música).
Núria Font (Estudiant cinema).
Francesc Albiol (Teatre).
Quico Espresate (Especialista en sistemes, TV francesa, mexicana i catalana).
Montse Estival (Escola Garbi).

COORDINACIÓ I TRANSCRIPCIÓ

Lluïsa Roca
Pau Maragall (Servei de Video Comunitari).

AQUEST SEMINARI HA ESTAT REALITZAT DINS EL MARC DEL CONVENI ENTRE EL SVC I L'AJUNTAMENT DE BARCELONA.

ESQUEMA DE PARTIDA

Possibilitats d'utilització del video dins l'àmbit de la educació.

- A - Formació professorat - micro-teaching.
 - autoanàlisi d'orientadors.
 - cintes demostratives de tècniques pedagògiques.
 - cintes d'incitació a noves activitats extra-acadèmiques.
 - cintes orientades a la comprensió de -
l'entorn social que envolta a una
escola o grup d'escoles.
- B - Funcionament de centres docents: utilització del video com a eina per a interrelacionar pares-mestres-estudiants-administració. Anàlisi institucional de relacions internes.
- C - Elaboració i difusió de cintes amb continguts didàctics.
 - cintes totalment elaborades (autosuficients).
 - cintes-suport per a l'explicació d'un tema.
(Imatges i so de realitats inaccessibles,
acompanyades d'explicació i discussió verbals).
- D - Aprenentatge del llenguatge video. Tallers pràctics. (Per a professors i/o per a estudiants).
 - video-mirall. Pràctiques de càmera, gravació,
circuit tancat.
 - manipulació d'imatges i sons. àudio-dub.
 - gravació i anàlisi programes TV.
 - equips de realització de programes pràctics
experimentals.
- E - Educació especials:
 - Video-anàlisi i video-mirall per a la formació
de nens amb deficiències sensorials, minus-
vàlids, subnormals...
 - Video com a registre minuciós d'evolucions,
reaccions, respostes, eina indispensable per
a l'educació especial.
- F - Formació permanent. Formació d'adults.

EL VIDEO AL ICE DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA

Als primers anys 70 el Ministeri adquirí una dotzena d'instal·lacions video per als I.C.E. Fou una operació sorprenent motivada per raons difícils d'esbrinar. Circuits tancats i d'altres aparells foren distribuïts als I.C.E.'s més importants, - com caiguts del cel i sense preparació prèvia. Ni personal especialitzat, ni criteris d'utilització, ni pressupostos de manteniment. Com era d'esperar, molts d'aquests aparells restaren paralitzats, imfrautilitzats o, senzillament, dins les caixes.

A Barcelona, després de diversos intents frustrats de posar-los en marxa, passaren, finalment, al Departament de Tecnologia Educativa. Enric Pèrez, l'actual responsable, explicà al Seminari els criteris d'utilització vigents: la prioritat en l'ús dels aparells està ordenada seguint tres nivells: 1) Cursos del ICE per a professors d'EGB i BUP. 2) Comandes pedagògiques de departaments de la Universitat. 3) Comandes d'Instituts i escoles no privades.

En aquest moment, tant el personal com les instal·lacions estan treballant a ple rendiment i no donen a l'abast de les sol·licituds rebudes.

Pel que fa a les activitats del propi departament de tecnologia educativa els esforços s'orienten cap a la formació del professorat (tècniques d'aprenentatge, metodologia de l'ensenyament d'idiomes ...) i, més recentment, a la producció de documents didàctics (hi ha un document sobre "Sartre" en curs d'elaboració).

De les prestacions internes al Departament, esmentem les sessions de "micro-teaching": gravacions de classes donades per un Professor a un grup reduït d'alumnes, visionats amb anàlisi, per part de pedagogs, seguint unes pautes de valoració prefixades: nivells quantificables d'atenció, entusiasme, etc. Aquests procediments foren debatuts al Seminari i criticats per el què suposen d'importació indiscriminada de mètodes conductistes anglosaxons. Hom va parlar de l'entusiasme amb que s'havien utilitzat al ICE de Sevilla. Parlant de les experiències de la Facultat de Pedagogia de l'Universitat Central de Barcelona, menys ambicioses però, potser més realistes, varem treure la impressió de que l'anàlisi de gravacions de classes pot ser una eina útil per a la formació de professors, sempre que es realitzi amb certa agilitat i s'ajusti a un llenguatge compartit, que possibiliti l'intercanvi d'apreciacions entre els pedagogs i el professor "analitzat". El seguiment de pautes d'anàlisi absolutament pre-establertes i suposadament quantificables pot resultar rígid i estèril. Hom va parlar àdhuc de "l'obsolescència" dels mètodes esmentats.

Com a cinta tipus de les que podriem anomenar -
"divulgadores de noves metodologies" foren visionades al Seminari les cintes gravades pel ICE sobre :

- Ensenyament del francès mitjançant cançons mímica i dibuixos.
- Ensenyament participatiu de l'anglès a alumnes de primer de BUP particularment apàtics. La professora parteix d'enfrontar la seva situació personal i lingüística (quasi no sap parlar castellà) amb la dels alumnes.
- Perfeccionament de l'anglès per a adults introduint teràpia de grup prèvia: coneixement recíproc dels estudiants, relaxament, música, etc.

Com a cinta del tipus "seguiment d'un procés" fou visionada:

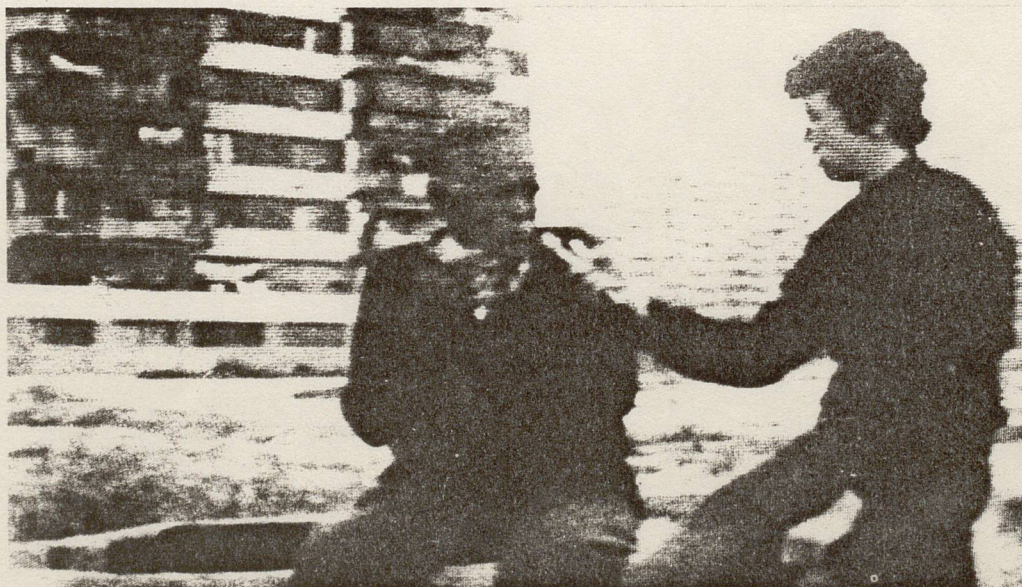
- Aprenentatge lectura i escritura per nens de 5 anys mitjançant cartes amb dibuixos, jocs amb les cartes, preguntes, intercanvi d'informació entre els nens sobre les lletres inicials o finals dels dibuixos ... "El mestre condueix un procés d'intercanvi d'informació i els nens arriben al resultat que el seu nivell - possibilita ...". Aquesta experiència fou realitzada per el IMIPAE a l'escola Laietana i a l'escola nacional del Polvorín. Les gravacions fetes pel ICE serviran per a analitzar el procés moment a moment, dada a dada, substituint en certa mesura la difícil tasca de dues registradores. Evidentment les cintes també son utilitzades per a explicar a d'altres mestres el mètode emprat.

L'EXPERIÈNCIA DE BELLVITGE

El Patronat de Cultura de l'Ajuntament d'Hospitalet ha fet possible, al llarg dels últims quatre anys, una de les experiències més extenses i continuades dins el terreny de l'introducció del llenguatge audiovisual a les escoles. Al decurs del primer any prop de 4.000 alumnes de vuitè d'EGB assistiren, dins l'assignatura de Llengua, a un programa d'introducció al cinema, integrat per set sessions d'una hora, en grups de 40 nois i noies. El programa fou - preparat per Julian Alvarez amb l'ajut de Drac Màgic. Les reticències de les escoles, nombroses, foren en part vençudes, gràcies a la col.-laboració de Inspecció: el programa fou presentat com obligatori. Al segon any s'afegí una sessió sobre TV, emprant circuit tancat de video. La dificultat en inserir-se dins la matèria de "Llengua", portà, al -tercer any, a dissenyar un nou programa de "Lectura de l'Imatge", on s'inclouen aspectes com publicitat, comic, video, fotografia.

La distància entre mestres i monitors del programa - sempre fou gran: pocs contactes, reaccions "anti-intromissió", rebuig de la temàtica "perquè no cau dins la meva assignatura". Així, els -programes anaren derivant cap al terreny extraacadèmic, mentre, simul-tàniament, es produïa dins els monitors una reacció "anti-didàctics" que pot resumir-se en l'actitud de Julián quan diu que "sense estímul contant no hi ha resposta" i que "el millor estímul és la possibilitat de fer quelcom".

Aquest "fer quelcom" cristalitzà al quart any (1979-80) als "tallers d'imatge" (foto-cinema-video), plantejats ja totalment com a activitat extraescolar: el carrer com a lloc de treball. Pel que fa als tallers video, es crearen grups voluntaris de 15 alumnes d'Instituts i d'Escoles Professionals (Institut de Bellvitge, - Taller Pedraforca, Provenzano).

Les gravacions varen començar sense cap mena de guió previ, seguint el criteri de fer les coses més variades i divertides que eren proposades dia a dia pels membres del grup. Fins i tot l'aprenentatge de com emprar el mitjà fou rebutjat com a pas previ: l'equip aprenia a mesura que feia coses amb els aparells. Es realitzaren recorreguts en cotxe, gravacions als terrats dels blocs, entrevistes, jocs ... També es gravava directament de RTVE. La idea d'un recorregut irònic-turístic per Bellvitge apareixia i desapareixia. No hi havia, al principi, cap intenció de realitzar un tot coherent i visionable. Així, es van acumular unes 13 cintes de material en brut i molt a la fi del curs es presentà la necessitat de sintetitzar i recomposar el material gravat, per a presentar-lo a l'exposició de material gràfic dels tallers que estava prevista al aula de cultura. Condicionat per les presses, el grup enllestí, en molt poc temps, un muntatge improvisat, molt variat, realitzat al laboratori del Servei de Video Comunitari pels propis membres del grup amb l'assessorament purament tècnic del SVC. La cinta resultant —"¡Bellvitge, Bellvitge!"— fou reproduïda al Seminari i discutida pels participants, tant pel que fa al procés de realització com pel que fa al producte final obtingut, — sempre tenint present que el primer aspecte era el nucli central de la discussió.

Julián Alvarez, coordinador del Taller, insistí en el caràcter estimulants dels aparells quan es posen realment en mans dels membres del taller, explicà com la idea d'aprendre quelcom explicat — des de fora no incideix, no motiva; i com, en canvi, la idea d'actuar, d'activar-se, si posa en marxa una dinàmica de grup. La segona idea central exposada per Julián fou la de la no-limitació de la temàtica a tractar amb el video, la no-supeditació de les gravacions a temes — fixats per àrees acadèmiques, la virtualitat del video com a instrument de relació amb l'entorn urbà, social, cultural, amb la vida real del barri. I això sense deixar de banda el caràcter de joc, de diversió, — d'introspecció lúdica que el video suposa per el propi grup que l'empra. Un tercer aspecte debatut fou la qüestió del poder social que el maneig dels aparells atorga als membres del taller. Amb els aparells a les mans els nois i noies de BUP i Formació Professional podien enfrontar-se amb certa seguretat amb persones usualment situades "per sobre" o — bé "lluny" de llur àmbit familiar, grupal i social concret. Així poden entrevistar a tècnics municipals, urbanistes, es poden ficar a l'ambient de les penyes flamenques, poden, en definitiva, diversificar els seus — contactes, descobrir noves realitats, obtenir la gratificació que suposa la varietat.

Malgrat tot, i davant les consideracions fetes pels participants al Seminari pel que fa als inconvenients d'aquest espontaneisme, (per exemple: el no-aprenentatge previ implica afavorir l'acaparament dels aparells per uns pocs alumnes "espabilats" o amb afany de protagonisme i l'avorriment i resignació de la resta del grup, o bé, evidentment, el risc d'espantllar d'entrada els aparells i paraitzar la dinàmica iniciada ...), en Julian aclarí que el procés espontani no s'acaba en sí mateix, sinó que implica una acumulació d'experiència i, per tant, una modificació de criteris: en el procés què ens ocupa, l'espontaneïtat inicial portà a uns determinats objectius (presentar un muntatge final) i la consecució d'aquests exigiren un treball més organitzat. La consciència del que suposa el treball sense planificar porta a prendre en consideració i assumir realment la necessitat de planificar. El que no donava resultat era intentar planificar sobre el paper i prèviament un treball caracteritzat per lo que de nou, desconegut, obert i pràctic (fer coses) oferia.

Resulta significatiu assenyalar que la majoria dels nois i noies que es van integrar als tallers havien assistit els anys anteriors als programes esmentats d'introducció a l'imatge. La cosa continua.

VIDEO I EDUCACIÓ ESPECIAL. VIDEO I ANÀLISI INSTITUCIONAL

Els treballs d'Eulàlia Gomà.

De fa tres anys ençà, Lala Gomà utilitza el video - dins institucions escolars. Començà a Paris en el camp de la investigació. Els treballs d'observació de situacions experimentals es feien amb paper i llapis. El nivell d'anàlisi de situacions era molt més ric i rigurós utilitzant el video.

"La primera utilització va ser a llars i guarderies, on estudiàvem la comunicació dels nens des dels 3 mesos als 3 anys. En les primeres sessions intentàvem que els nens agafessin confiança en el mitjà, que no inhibissin les seves actituds. Es gravaven - de 10 a 15 minuts cada dia.

"A la mateixa guarderia hi havia una sala on es visionaven i s'actualitzaven els tipus d'accions que havíem vist (descriptage). A partir d'ací s'elaboraven totes les hipòtesis.

"El video ens permetia parar, tirar enrera, reveure i discutir les situacions més conflictives. Ens adonarem de que també les educadores podien participar en aquestes sessions, fent molt més rica la discussió.

"Als nens s'els hi mostrava l'imatge pel visor de la càmera, com una joguina més.

"Aquest sistema d'observació per les investigadores i educadores va generar un tipus d'anàlisi de la institució mateixa. També creïrem necessari que els pares ho veiessin, encara que ja - sabien quin era el funcionament de la guarderia.

"Aprofitarem també per gravar tot un dia a la llar i es va passar a un Seminari de Formació de Mestres, perquè veiessin quin és el funcionament real d'una llar.

"Les gravacions eren directes, sense muntatge. Es - feu una petita edició per a l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat de l'any 77.

"Una educadora de la mateixa llar proposà unes sessions sobre l'aspecte simbòlic quan els nens es disfrecen, s'inventen jocs, etc., que va ser molt interessant perquè es veia tota una part del desenvolupament dels nens. Va resultar una cinta informativa i divulgativa.

"Una investigadora del grup Recherche proposà un treball institucional a nivell de barri. La idea era anar a totes les guarderies i que les pròpies educadores utilitzessin el video per a gravar les situacions més interessants i exhibir-les a d'altres mestres i guarderies en un circuit establert. La difusió era feta amb un video-bus de lloguer amb els corresponents tècnics. Aquestes sessions assistia tothom que volia i es discutien els punts conflictius que les cintes posaven en evidència, per exemple, l'agressivitat. També es passaven pel·lícules sobre els primers anys d'educació dels nens a un poblat de l'Àfrica, que reflexaven un altre tipus de relació familiar i social, posant en qüestió postulats generalment acceptats. Seria molt interessant de fer un treball en video d'aquest tipus, recollint costums de diferents civilitzacions.

"Aquestes sessions van tenir una difusió molt ampla, agrupant a més de cent educadores que venien de totes les guarderies del barri. Un cop al mes es reunien i cada educadora explicava el que passava en el seu grup o classe. L'objectiu primordial era revaloritzar el rol de l'educadora dins l'anàlisi institucional, reflexant les experiències positives com a base per a treballs posteriors. Això donava a les educadores seguretat en la seva institució i confiança en el mitjà, eliminant les pors inicials".

Lala Gomà es traslladà a Barcelona amb la intenció de dedicar-se al mateix treball vinculat a les guarderies, però "el video aquí és un luxe, i per algunes escoles, fins i tot ho és el psicòleg".

A l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat ha utilitzat els videos gravats a França com a eina fundamental del Seminari en què introduïa l'anàlisi institucional.

També ha recorregut els centres oficials (I.C.E.'s), però s'ha topat amb la poca flexibilitat i sacralització dels aparells (sempre havia d'anar dependent d'un tècnic, no tenia televisió quan la necessitava ... qui controla aquests aparells? Qui els utilitza?).

"Obeint a una moda i uns determinats interessos comercials, els I.C.E.'s estan equipats amb videos, imfrautilitzats i de difícil accés".

Al Centre Psicopedagògic de La Caixa disposen d'un aparell de vídeo, i ha començat un treball d'integració de nens cecs a les escoles de nens vidents, treball iniciat a les guarderies.

Les cintes gravades a la guarderia les veuen els mestres i els pares. També han servit per un seminari sobre nens invidents de 0 a 6 anys.

Ha demanat al Centre de La Caixa de dedicar-se exclusivament al vídeo. Vol fer un muntatge de totes les gravacions - què s'han fet al llarg de l'any per fer un estudi cronològic de l'evolució del nen.

Ha treballat també a l'escola Tirol i a l'escola de cecs Torre Bonica de Terrassa, per a la qual realitzà una gravació de la visita dels nens cecs a l'exposició Mallol. Aquí els nens reconeixien l'escultura pel tacte. Per manca d'aparells, aquesta cinta no ha sigut difosa.

La darrera proposta al Patronat Municipal de Guarderies: fer un treball d'investigació semblant al francès. La financiació del treball (10 mesos) no cobreix la utilització del vídeo. Lala i el Patronat de Guarderies presenten una proposta dins del conveni del S.V.C. amb l'Ajuntament de Barcelona.

En acabar l'explicació, el seminari visionà les cintes gravades amb els nens cecs a les escoles, la visita a l'exposició Mallol i fragments de les cintes fetes a França.

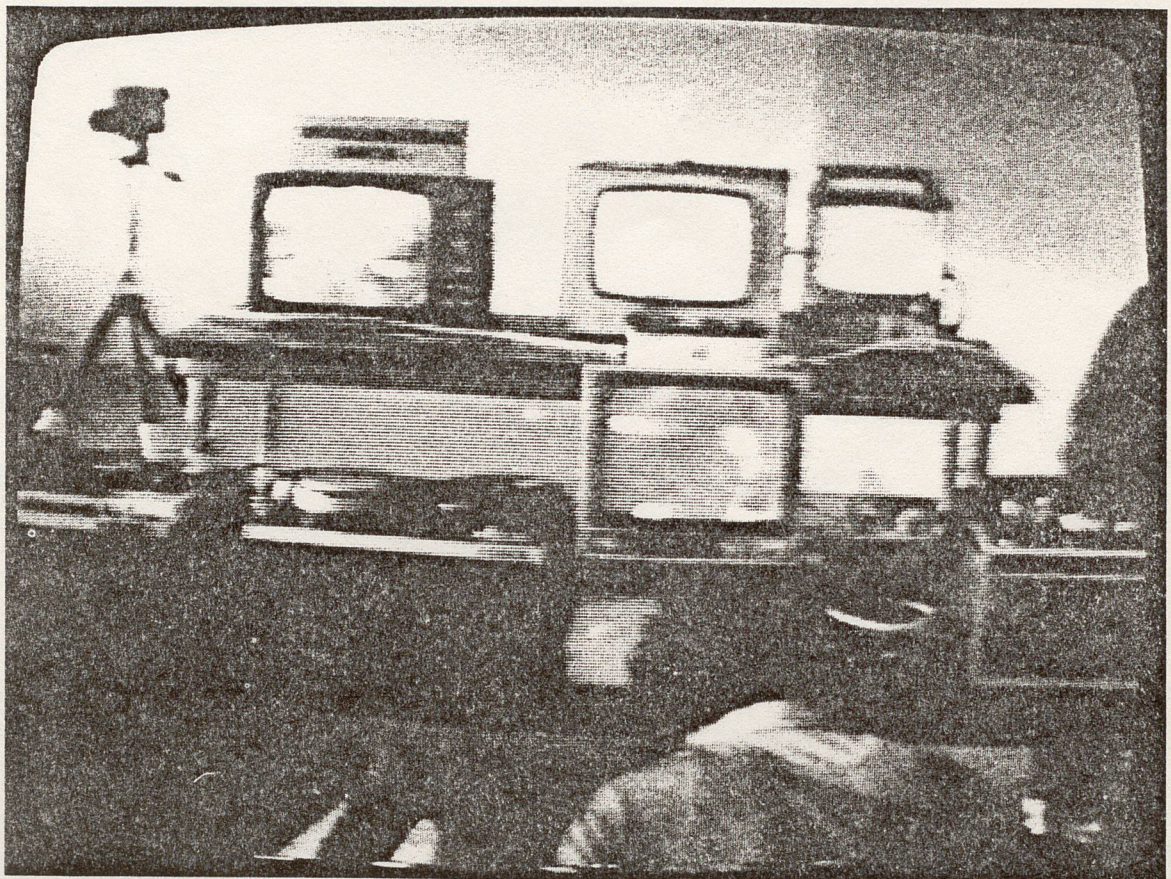
FACULTAT DE PEDAGOGIA DE LA UNIVERSITAT CENTRAL.

El departament de tecnologia d'aquesta Facultat disposa de material blanc i negre (estudi i Portàtils) per a apoiar la formació de professors i orientadors. El responsable, Ernest Mascort, exposà al Seminari els tipus d'actuacions realitzades i els projectes de desenvolupament. Fins ara el video s'ha utilitzat prioritàriament per al aprenentatge de les tècniques d'entrevista (fonamentals en la formació dels orientadors pedagògics) i per a la formació de professorat (microteaching). En el primer cas, son gravades entrevistes individuals (un orientador entrevista a un nen) per a ser després analitzades conjuntament per l'orientador i els seus professors. La càmbra permaneceix oculta durant la gravació. Diversos assistents al Seminari questionaren el fet de que l'entrevista fos realitzada fora de l'àmbit usual (a una saleta més o menys "neutra" de la Facultat i no a l'escola o al barri). Parlarem així mateix del que per al orientador pot suposar el sentir-se gravat per la càmbra, de la distorsió que això pot introduir dins el seu comportament usual a les entrevistes. Com sempre, la necessitat d'un procés de familiarització amb aparells, visionats, gravacions ..., apareix com a pas necessari sempre que la persona implicada tingui dificultat en assumir-ho directament.

Respecte al microteaching, Mascort es decantà cap a l'elaboració de criteris propis, ajustats a les condicions concretes, rebutjant l'acceptació sense més d'items, valoracions i diagnòstics preestablerts. En resum, "ni Stanford, ni Sevilla" (referència als dos centres d'elaboració de pautes per al microteaching que més han sigut citats al Seminari). Seguint aquest camí propi, s'han realitzat unes 50 sessions a la Facultat de Pedagogia. A cada una d'elles el Professor (estudiant de pedagogia) explica als seus companys la temàtica, lliçó, o matèria que ell mateix selecciona. La gravació és analitzada després pels estudiants de pedagogia i llurs professors.

A més d'aquestes actuacions, el departament també és responsable d'organitzar i donar els cursos d'aprenentatge de l'utilització del video per als estudiants de la Facultat què, fins ara, no hi han assistit gaire, llevat d'un grup minoritari que està adquirint molta iniciativa, i gràcies al qual el Departament ha pogut ampliar llurs activitats: participació al Congrés Jovenil, gravació de cintes-estímul per a professors, com la elaborada entorn al tema de l'expressió corporal, amb imatges de tres cambres i elaboració del àudio amb música i explicacions, gravació de les sessions sobre Alexandre Galí, gravació de programes de TV per a anàlisi de actuacions, locucions i comportaments, apoi a grups extraacadèmics ...

Mascort explicà el projecte actualment proposat d'enllaçar per cable les aules de la Facultat i servir programes des de l'estudi del Departament de Tecnologia, a petició dels Professors.

EL VIDEO, TRANSMISSOR D'IMATGES. UTILITZACIÓ DIDÀCTICA

L'Assumpció Hernández, dona classes de francès (Nocturn), a l'Institut de l'Hospitalet; fins ara havia utilitzat cassette, tocadiscos, super 8 i 16 mm. per a llurs classes pràctiques. El Patronat Municipal de Cultura de l'Hospitalet disposa d'aparells video (1 càmera fixe, 1 magnetoscop d'estudi CV2100 i un monitor) i d'acord amb Julià Alvarez del Taller de Video podia utilitzar-los..

Tenia alguns projectes per a realitzar amb video: un d'ells, anar a la Plaça Real o les Rambles i conversar amb els immigrants africans de parla francesa, per tal de fer pràctiques de la llengua, però, donat que els aparells no eren portàtils, optà per una altra solució: organitzar una taula rodona amb amics senegalesos, que es gravà al S.V.C. Es parlava en francès sobre la situació del seu país i les raons per les que es trobaven aquí.

Aquesta cinta es va passar a la classe de BUP Nocturn, en la gent està cansada del treball diari, i classes d'aquest tipus desperten l'interès i la participació.

Té un projecte a llarg plaç : fer una sèrie de gravacions a països francòfons com Argèlia i Senegal, per estudiar de prop com viuen els immigrants en el seu país d'origen i com viuen a França o Espanya.

DRAC MAGIC-UNA EXPERIENCIA A L'ENSENYAMENT DEL CINEMA

Curs d'iniciació a la imatge

L'educació escolar descarta, en els programes oficials, tot el que fa referència a la comunicació per imatges, tot i que vivim en una societat bombardejada continuament per aquesta forma de comunicació. En aquest terreny, com en tants d'altres, la situació real no té res a veure amb la situació oficial, que ignora la realitat més evident.

Apuntar solucions òptimes no costa gaire: que l'educació en aquest terreny no es deslligui de la resta de coneixements, i per tant, que siguin els mateixos mestres, dins de cada escola, qui la portin a terme, tot possibilitant alhora l'expressió per la imatge. És a dir que els mestres tinguin tant un coneixement del llenguatge icònic i dels seus continguts com els mitjans per a potenciar la utilització pràctica d'aquest llenguatge.

Mentre això no arriba, ens hem plantejat de dur a terme uns cursos de nivell de segona etapa d'E.G.B. sobre comunicació visual en els que es pretèn aconseguir una educació envers la imatge que faciliti el més ampliament possible tant el poder interpretar i valorar una imatge, com crear-la i expressar-se amb aquest medi.

La realització d'aquest tipus de programa topa amb dos inconvenients importants: d'una banda, no hi ha un programa oficial a complir que requereix unes hores concretes i marcades durant tot el curs, i incrementar-lo amb una altra "assignatura" representa tot un seguit d'inconvenients: horaris, pressupostos ... L'altre problema és el de la comunicació professor-alumne que ens porta al convenciment de que ha de ser un professor de la mateixa escola (preferentment el de llengua) que s'encarregui de la docència d'aquesta àrea, i no un professor vingut de fora i desconectat, en bona part, de la resta d'activitats de l'escola.

Del que es tracta és de que la imatge, el cinema, la comunicació visual, entrin d'una manera NATURAL a formar part de l'educació escolar, tant a nivell d'E.G.B. com a BUP.

Es per això que creiem que el camí és ensenyar als mestres la didàctica de la imatge i dels moderns mitjans de comunicació, tot aprofitant totes les ocasions possibles: escoles d'estiu, escoles de professorat d'E.G.B., mentre aquesta no sigui una matèria a estudiar en profunditat en els programes de les Escoles Normals.

El Cinema com a Centre d'Interès.

Ara bé, hi ha a la imatge un aspecte que requereix un tractament especial, és el camp de la imatge dinàmica o cinema, on el contacte que el nen ha d'establir amb el medi és molt més directe. Per entendre i tenir una visió crítica respecte del cinema, no veiem que hi hagi altra manera que anant al cine i veient cine. El cinema és un espectacle i com a tal s'ha de tractar. No creiem que sigui - convenient aïllar-lo de com normalment es manifesta.

Es en aquesta línia que es plantegen les sessions que amb periodicitat mensual organitzem a Barcelona i a Molins de Rei per a nois d'E.G.B., sempre en hores lectives i com a activitat escolar.

La programació dels films i els continguts de les presentacions que precedeixen la projecció de cadascun d'ells vol oferir un seguit de films representatius dels gèneres cinematogràfics, més o menys clàssics, des del "western" fins al cinema còmic, passant per la ciència-ficció, ressaltant alhora els elements que aquests gèneres - han aportat a l'evolució del llenguatge cinematogràfic.

En la presentació dels films de les sessions dedicades a primera etapa d'E.G.B. (de segon a sisè) es tracta —amb l'ajut de material audiovisual sempre que és possible— de tot el que fa referència a la tècnica cinematogràfica, ressaltant alhora l'aspecte més - notable que caracteritza el film, descobrint, al llarg del curs quins són els "trucs" que s'utilitzen, fent que el nen passi d'una actitud passiva a una altra de crítica o activa, evitant que s'ho "empassi" tot. No es tracta de desencisar, sinó que entengui el perquè de l'en- cis.

El problema més gran amb què topem en el camp de les projeccions per a escolars és la manca de films de certa qualitat: evitar la projecció de pel·lícules en les que els protagonistes siguin "nens superdotats" o "homes escurçats" absolutament fora de lloc.

El contingut del programa per a setè i vuitè d'E.G.B. ofereix un altra caire: es tracta fonamentalment de plantejar quin és el tractament que de la realitat fa cadascun dels films programats. Les preguntes que formularíem en les presentacions podrien ser: quina realitat tracta el film? Com es tracta aquesta realitat en aquest - film? S'incideix, doncs, molt més en la vessant de realitat fictícia que tracta el cinema. En quant a la programació es segueix també la dinàmica dels gèneres que permet oferir tot un seguit de formes diferents d'expressió dins el mateix medi.

Cicles d'Història a través del Film.

Si bé el cinema en els seus primers temps es limitava a "reproduir" una realitat existent en aquell moment, mentres es filmava, actualment —gràcies a una sèrie de tècniques, recollides del teatre, com són la interpretació, els decorats, vestuaris, etcètera, i altres tècniques que superen les limitacions del teatre respecte - a l'espai— pot reproduir situacions i fets del passat. És en aquest camp que es desenvolupa el cinema-històric.

Aquest cinema històric, com a tal, té una utilitat - didàctica important i és en aquest sentit que es plantegen per a alumnes de BUP, COU i Formació Professional els "Cicles d'Història a - través del film", que a partir d'una idea sorgida en el Col·legi de Doctors i Llicenciats s'organitzen conjuntament amb la Secció Cinematogràfica Fructuós Gelabert del C.E.D.A.E.C.

Cada film va recolzat sobre un material imprès i una presentació que en contempla dos aspectes: el primer serà el període històric que el film tracta o desenvolupa, i l'altra els aspectes - especialment cinematogràfics que el director o l'equip de realització ha utilitzat i que suggereixen una lectura especial.

Producció de Material.

És aquest un apartat que, movent-nos en un món on el material és tan escàs, per força haviem de plantejar, però que comporta la dificultat més gran: la manca de mitjans.

Per això començarem pel més senzill, necessari i econòmic: sèries de diapositives per desenvolupar les nostres xerrades i classes. Hi ha, però, aspectes, que fan necessari la utilització del moviment: com explicarem la reproducció del moviment en el cinema amb unes imatges fixes? i la utilització del temps? I els moviments de cambra?...

Així començarem una sèrie de curtmetratges en 16 mm. sobre diferents aspectes de la tècnica i el llenguatge cinematogràfic: què és el cinema? El primer títol va ser realitzat l'any 1978, sota el patrocini de l'obra infantil de "La Caixa", dos més "El cinema d'animació" i "El moviment en el cinema" s'estan realitzant enguany, els altres ...

És evident que l'ensenyament de la imatge, com tot el que es relacioni amb el camp de l'educació no serà mai plenament realitzat fins que no sigui assumit del tot per l'administració pública: la iniciativa privada no serà mai la "solució" al greu dèficit existent. El seu paper és, i ha de ser, el de fer de detonador del problema, de demostrar les necessitats i manques existents i fer de capdavanter en la recerca de les possibles solucions.

REALITZACIONS DE VIDEO NOU I S.V.C. A L'AMBIT DE L'ENSENYAMENT

L'escola d'adults de Can Serra, L'Hospitalet, Febrer 78.

Aquesta cinta formava part del "Projecte inicial - d'estudi de les formes de vida i cultura popular als barris de Barcelona".

La cinta reflexava el canvi de vida i de cultura de bona part dels immigrants i llur dificultat davant de la nova existència a que es veuen abocats en passar del camp a la ciutat. Els propis alumnes i professors de l'escola presentaven els diferents cursos, llur utilitat en front de la vida urbana, els mètodes de treball i la propia experiència personal.

Aquesta cinta es va utilitzar per la promoció de l'escola, i va anar acompanyada de cartells i d'un programa de ràdio.

Programa didàctic àudio-visual per a la guarderia "1er. niuet". Des.78.

Hem col.laborat en la producció de cintes d'interès didàctic per a la guarderia. Comprovarem el funcionament de la instal.lació de circuit tancat i llurs possibilitats. Es va gravar una cinta de prova què resumia les activitats del centre, amb resultats positius per a l'equip d'educadors.

Pràctica dels àudio-visuals a l'ensenyament (I.C.E.).

Treball realitzat a l'escola pilot "Font d'En Fargas" al llarg del curs 1977-78, amb la participació de mestres i alumnes.

Cinta 1.- Gravació de les activitats dels nens preparant les caretes i disfresses del Carnestoltes als tallers de l'escola.

Cinta 2.- Gravació de la festa del Carnestoltes: bandes de música, jocs dirigits, jocs espontanis ...

Cinta 3.- Reportatges sobre la diada de S. Jordi a l'escola. Realitzat per un equip d'alumnes: un càmera, un ajudant i un entrevistador què parlava amb els pares i amb la gent que venia a la fira que havien preparat. Tot seguit ferem un muntatge posant música i veu en off a les imatges descriptives. La cinta es va exhibir varies vegades.

Cinta 4.- Reportatge dels jocs dels nens al pati de l'escola.

Cinta 5.- Gravació d'un Seminari de relaxació organitzat per l'I.C.E. en la formació de professorat. També va ser utilitzat per evaluar - les diferències entre els resultats de l'observació visual (notes - escrites) i la observació magnètica (cinta de video).

Introducció al medi video a l'Institut PAU VILA de Sabadell. Des. 77- Gen. 78.

Primer curset d'introducció al video, utilitzat com a reforç de les activitats pedagògiques del centre.

Seminari VIDA QUOTIDIANA. Escola Massana. Des. 77.

Els alumnes de l'escola van escriure i escenificar una paròdia de - l'escola, gravada a la mateixa classe.

Taller video al "1er. Congrés Juvenil Escolar", amb la col.laboració de l'I.C.E. i la Facultat de Pedagogia. (Maig 80). Organitzat per Rodamón.

Tres equips de 10 nens, amb un portàtil cada un, gravaren els diferents tallers que es realitzaven dins del Congrés entre nens de diferents escoles de regions de parla catalana. També van fer pràctiques d'estudi i muntatge, demostrant una sorprenent facilitat en el maneig. Experiència intensiva que permet pensar en tallers infantils molt - creatius.

CONCLUSIONS I DISCUSIONS

- La majoria de les experiències constatades i analitzades al llarg del Seminari coincideixen en afirmar que la major rendabilitat pedagògica en la utilització del video es dona quan aquest no es entès només com a senzilla eina per a la fabricació d'un producte final didàctic totalment elaborat, sinó quan, a més, els implicats entenen que el mateix procés de realització comporta una formació en sí mateix.

- Aquesta consideració queda reforçada per raons específiques pròpies de la situació actual dels àudio-visuals a l'ensenyament:

- Utilització burocràtica i passiva dels altres mitjans (diapositives, fotografia, super-8 ...).

- Inexistència d'equips multidisciplinaris aptes per a elaborar cintes didàctiques acabades amb el grau de qualitat mínim exigible.

- Habitució de nens i estudiants al llenguatge televisiu com a principal punt de referència i comparació: ritmes ràpids, acció, inexistència de recreació o contemplació, absència d'espais de silenci, etc.

- Crisi del didactisme: rebuig dels escolars a tota activitat i especialment quan és passiva— que denoti intenció didàctica explícita.

- De tota manera, deixant de banda la precarietat, la manca d'equips capaços d'elaborar cintes didàctiques interessants i totes les demés consideracions sobre la situació concreta a Catalunya, el repàs d'activitats a la RFA, França i d'altres països, ens orienta també cap a la consideració inicial: El video per llur maniobrabilitat, instantaneïtat ... facilita un tipus de treball específic: la creació d'equips de realització amb poc temps de formació prèvia (àdhuc sense formació prèvia, p. ex.: Bellvitge, Congrés Escolar Jovenil, ...). La formació d'equips implica tres conseqüències:

(1) L'aprenentatge de la producció d'imatges mòvils, dels codis del llenguatge visual ...

(2) Un procés de relacions personals i de grup, aprenentatge de certs aspectes de la divisió del treball, del treball col·lectiu ...

(3) El contacte i assimilació d'una realitat, la realitat, per dispersa que sigui, que ha sigut conscientment o inconscientment seleccionada.

Cal afegir a aquests tres factors una darrera consideració: l'utilització del video per a mostrar una realitat, uns coneixements, possibilita als qui ho estan fent expressar, al mateix temps, llur subjectivitat creadora, la seva manera de "fer" imatges, sempre personal. Aquesta virtualitat ve donada per el que de joc, - fantasia i novetat (no només de l'aparell sinó també del llenguatge visual "fabricat") aporta el video, en relació als mitjans clàssics d'expressió (redaccions escrites, dibuixos ...). Perill a assenyalar : l'estancament en el mimetisme televisiu.

- Pel que fa a la realitat que l'escolar (l'equip d'escolars) vol copsar amb el video, entrem dins una discussió prou debatuda al llarg del Seminari: el video, ja que no la dinàmica usual escolar, hauria d'ésser utilitzat per a obrir l'escola al món exterior real dins el que s'insereix, els carrers, les activitats econòmiques, culturals, quotidianes ... L'equip coordinat per Julià Alvarez a Bellvitge ens mostra com, àdhuc sense guió previ, el video submergeix als escolars que l'utilitzen dins els aspectes més variats del barri on estudien i viuen.

- Entrem amb això al seguit de problemes que trobem quan el video s'utilitza o es vol utilitzar a una escola, problemes que es refereixen a l'estructura mateixa del sistema educatiu i a l'actitud dels mestres. Marta Selma, de Drac Màgic, amb experiència dins el terreny del cinema utilitzat amb objectius didàctics, així com Assumpció Hernández, professora a Hospitalet assenyalen les reticències dels mestres a l'hora de col·laborar, entendre i recolçar qualsevol iniciativa àudio-visual que vagi més enllà del conegut complement amb diapositives. Reticència que s'extén a la voluntat d'aprendre el llenguatge dels mitjans i que es relaciona, com indica Julià Alvarez, amb la compartimentació excessiva de les matèries, dels plans d'estudi. Forçosament el llenguatge video va més enllà dels límits de

qualsevol assignatura. No existeixen espais educatius previstos per a aprendre el llenguatge àudio-visual ni per a utilitzar-ho. I, suposant que existissin, caldria fer un esforç suplementari - per a evitar que aquesta pràctica restés tancada dins un compartiment més. Imatges i sons, accions visualitzades, són elements prou amplis en sí mateixos com per a ésser referits a la globalitat de la realitat en la que es viu. Una imatge en moviment ens mostra una multiplicitat de dades interpretables: des del vestit del qui surt en escena, fins a la manera de parlar, els cotxes que passen pel carrer ...

- Tornem a la qüestió del tancament: La televisió, diu Joan Casas, implica el tancament de la família a un racó de la casa, en actitud passiva davant una finestra-recceptor TV. Si el video ha de servir per a tancar més a l'escola dins de sí mateixa, res no haurem aconseguit. S'ha d'evitar la "super-classe-magistral" venint d'una pantalla. El video ha de servir per obrir l'escola a l'exterior.

- Tanmateix, reconeguda la virtualitat del video com a eina de dinamització, de obertura, de creació i aprenentatge pràctic, no podem deixar de banda les utilitzacions més purament didàctiques-estimulants. Hilda LARRENA, que ha realitzat experiències de complementar i documentar visualment activitats d'expressió corporal amb video a una escola de Castelldefels, explica com al seu país, l'Uruguai, es va utilitzar un canal TV per a emetre programes didàctics a 50 escoles, de tal manera que, al mateix temps que els estudiants observaven determinats continguts, els mestres eren estimulats a emprar nous procediments pedagògics, de vegades molt senzills, però que no s'adopten fins que no es veuen, fins que no es veu de - quina manera concreta es poden emprar.

Enric Pérez introdueix aquí la noció de concreció aportada per l'imatge. Si abans parlaven d'amplitud de dades proporcionades per l'imatge, ara hem d'assenyalar la concreció que per - comparació a una explicació verbal discursiva pot i deu donar el video i el llenguatge àudio-visual, en general.

Amb això ens acostem al tema del fantasma del Professor-robot, de la por a la substitució de professor per màquina i tots els demés mites tecnològics. Mites, si més no perquè plantejar-se'ls des de la situació actual, a Catalunya, a tota Espanya, denota més aviat por a enfrontar-se amb nous estris de formació, por a remoure més coses, por a no arribar a superar dificultats addicionals, mandra, burocratisme, corporativisme

Quan es renúncia a emprar mitjans àudio-visuals en nom del perill de substitució del professor per la màquina, s'està deixant terreny lliure precisament a que l'evolució tecnològica dels mitjans, rapidíssima, sigui algun dia utilitzada per centres de decisió aliens a la realitat de l'escola, de cada escola concreta.

- En quant al video utilitzat com a eina per a formació de professorat, només l'equip del ICE de la UAB i el de Pedagogia de la Universitat Central (Departament de Tecnologia Educativa) poden valorar amb certa pràctica prèvia la validesa dels mètodes emprats. El micro-teaching consisteix en l'anàlisi del comportament d'un professor o estudiant de pedagogia davant els seus alumnes. La gravació es fa sempre amb un nombre reduït d'estudiants, per tal d'observar millor les seves reaccions.

El procediment ha sigut força criticat, i, fins i tot, rebutjat.

Les pautes d'anàlisi de la gravació, tal com "entusiasme", "atenció", "voluntat d'intercanvi", etc. resulten, a primera vista, anacròniques, herència d'un conductisme anglosaxó, no gaire arrelat aquí. Ernest Mascort explica el procediment emprat per a analitzar els estudiants de pedagogia, en particular els futurs "orientadors" gravant entrevistes amb nens. Les crítiques foren referides aquí a la "rarsa" de l'ambient aliè a l'escola on es feia l'entrevista i la gravació.

- Altres aspectes tractats es refereixen més al video com a eina complementària per al professor quan aquest s'enfronta a l'aplicació de nous procediments pedagògics, com és el cas de les gravacions fetes pel ICE per encàrrec de l'IMIPAE seguint un procés d'ensenyament del llenguatge escrit a nens de 4 o 5 anys, mitjançant l'interrelació lliure de cartes dibuixades, o les gravacions dels cursos de francès après mitjançant cant i mímica, o les tècniques d'incentivació en l'aprenentatge de l'anglès per nens apàtics mitjançant la confrontació molt personal i directa entre la situació de la professora i la dels alumnes, o el procés de terapia de grup i relaxació inclòs com a pas inicial per a l'estudi d'un idioma ...

Totes elles són gravacions amb doble finalitat: com a eina de seguiment d'un procés per part dels educadors que el protagonitzen i com a cinta de divulgació i estímul apta per a ésser visionada per d'altres mestres.

DECLARACIÓ CONJUNTA DELS PARTICIPANTS AL SEMINARI

. Denunciar la infrautilització d'aparells i d'instal·lacions arraconades a entitats oficials o culturals, adquirides amb intenció de prestigi, que romanen paralitzades i acaben mortes per manca d'utilització, mentre la demanda social real creix a ritme molt ràpid i ha d'ésser coberta amb molt poc material, sobrecarregat fins a límits de risc constant. Aquest és el cas del SVC, com del ICE davant la pluja de demandes i com a tots aquells que, en la pràctica, es posen en contacte amb la dinàmica social, cultural i educativa a Catalunya.

Els aparells subutilitzats haurien d'ésser posats immediatament a l'abast d'aquells usuaris que, de veritat, necessiten del seu ús.

. Advertir el perill de que les noves adquisicions d'equipaments video continuïn orientats cap a material fix pesat, d'estudi, de prestigi en definitiva, marginant l'accessibilitat dels usuaris socials i les possibilitats de creació descentralitzada i àgil que caracteritzen precisament al mitjà. Advertir, igualment, - sobre el perill que suposaria l'adquisició indiscriminada d'aparells de reproducció sense els seus corresponents complements per a la producció.

. Promoure i defensar l'inclusió del aprenentatge del llenguatge àudio-visual, teoria i pràctica, dins les matèries a impartir als darrers cursos d'EGB i al BUP. Defensar igualment la utilització d'aquest llenguatge per a obrir les escoles a la realitat que - les envolta i no per a tancar-les més dins llur propi espai físic i cultural.

. Sensibilitzar als mestres i professors entorn la necessitat de superar els complexos, reticències i claudicacions que es continuen detectant avui enfront dels mitjans àudio-visuals, superar els fantasmes usualment esgrimits per a renunciar a unes tecnologies que, si no són asumides ja des d'ara de forma descentralitzada i àgil, acabaran per encarnar de veritat els fantasmes avui imaginats : complexitat tècnica només manipulable per centres de decisió piramidals i jerarquitzats.

. Coordinar els organismes i grups que treballen amb mitjans àudio-visuals, per tal de poder crear un fons documental, sistemes coordinats d'ensenyament i formació en el llenguatge àudio-visual aptes per a professors i estudiants i xarxes de difusió conjuntes.

PROPOSTES ACTUACIONS CURS 80-81

- Mòdul "Taller video per a escoles i instituts".
- Tres sessions amb grups de 10.
- Contacte amb aparells i video-mirall.
- Manipulació imatge TV gravada. Audio-dub.
- Equip de gravació: pràctica i visionat.

El SVC, dins el marc del conveni amb l'Ajuntament de Barcelona, donarà un curset especial a un màxim de 15 mestres: utilització del material, ~~guió del taller~~. Posteriorment assessorarà la realització dels tallers, donant prioritat a escoles municipals.

- Com a perllongació dels tallers-mòdul, el SVC proposa la realització d'un taller més extens, incloent sessions de muntatge i d'estudi, de duració 10 dies, amb 4 equips de 10 nens treballant una temàtica similar a àmbits espacials diferents, amb visionat conjunt final. Per a la realització d'aquest "Taller Intensiu" proposem la col.laboració ICE-Pedagogia-SVC-EMAV.

- Anàlisi institucional de relacions pares-mestres-alumnes-administració-barri, a realitzar dins una escola a seleccionar dins les cinc o sis escoles municipals usualment considerades - com a conflictives.

- Creació d'un fons (o intercanvi periòdic d'informació i catàleg) de documents àudio-visuals utilitzables a escoles. SVC, Drac Màgic, ICE's, Pedagogia, Central del Curt, EMAV.

- Impuls d'un sistema rotatiu d'aparells de visionat a preus socials. El SVC creu que haurà de proporcionar un aparell de standard VES o BETAMAX per a la rotació constant. Cal establir la sèrie de documents a reproduir. (Tenint present la possibilitat del telecinema).

- Preparació conjunta SVC-ICE-Pedagogia-FCI-EMAV - d'un curset-taller per a l'escola d'estiu 81. Possibilitats d'organitzar-ho dins un taller global de mitjans àudio-visuals amb la participació de les entitats implicades.

CINTES VISIONADES AL SEMINARI DE VIDEO I EDUCACIÓ

● CINTES DEMOSTRATIVES DE TÈCNIQUES PEDAGÒGIQUES (I.C.E. Autònoma)

$\frac{1}{2}$ " JVC B/N.

- 1.- Tècniques especials per a aprendre francès : Cançons i vocalització.
Gravada en una escola francesa de Castelldefels i dirigida a mestres de E.G.B. (1980)
- 2.- Metodologia per a l'ensenyament d'anglès.
La professora conversa amb els alumnes per saber el coneixement que tenen de l'idioma. Gravada a l'Institut Boscà. (1980)
- 3.- Formació de professors d'anglès.
Gravació de tècniques de respiració i relaxament, dinàmiques de grup i activitats lúdiques. (1980)

INSTITUT MUNICIPAL DE INVESTIGACIÓ (IMIPAE)

3/4" U-Matic COLOR

- 4.- Sessions d'aprenentatge de la lectura i escriptura amb nens de 5 anys.
Les educadores mostren als nens una sèrie de gràfics i dibuixos perquè reconeixin i pronuncin les paraules; d'aquesta manera es familiaritzen amb el vocabulari que aprendran més tard. (Oct.79)

FACULTAT DE PEDAGOGIA (UNIV. CENTRAL) $\frac{1}{2}$ " Sony AV B/N

- 5.- Pràctiques d'entrevistes.
Gravació d'una conversa educadora —nen sobre temes escolars o personals. (1980)
- 6.- Gravació d'una classe de Psicomotricitat.
Tècniques de respiració i relaxament. (1980)

● CINTES DE UTILITZACIÓ DIDÀCTICA

- 7.- EXPO 29.- (COAC-SVC). 3/4" U-Matic B/N
Muntatge de documents fotogràfics, cinema i diapositives sobre
la construcció de la Primera Exposició Internacional de Barce-
lona a l'any 1929. (Dec. 79)
- 8.- Opera Rock.- (Inst. Can Boada-I.C.E.-Eduardo Polonio) 3/4" U-Matic B/N
Histoire de Geneviève de Brabant, representació teatral d'una òpe-
ra musical antiga, interpretada per nois de 14 a 15 anys. (Jul. 80)
- 9.- Jornades sobre Alexandre Galí. (Fac. Pedagogia) 1/2" Sony AV B/N
Muntatge de 50 min. resultant de 20 hrs. de gravació durant les
jornades entorn la vida i treball pedagògic d'Alexandre Galí. (Maig 80)

● EL VIDEO COM A EINA DE TREBALL (Centre Psicopedagògic
Caixa-Lala Gomà)

- 10.- Cinta d'observació i anàlisi 1/2" JVC B/N COLOR
Per a la integració de nens cecs a les escoles de nens vidents. (1980)
- 11.- Cinta document: visita dels nens cecs de l'escola Torre Bonica
de Terrassa a l'exposició Mallol. Els nens reconeixen les formes
i materials pel tacte. (1980)
- 12.- Cinta informativa sobre el funcionament d'una guarderia a França.
Mostra la vida dels nens dins de la guarderia on hi ha un deter-
minat tipus d'educació. (1977)

● APRENTATGE DEL LENGUATGE VIDEO. TALLERS PRACTICS.

- 13.- ¡Bellvitge, Bellvitge! (Ponència d'ensenyament de l'Ajuntament de l'Hospitalet - Julià Alvarez) $\frac{1}{2}$ " Sony AV B/N

(Treball col·lectiu sense guió previ).

Es un recorregut turístic i arquitectònic pel barri amb entrevistes i participació de molta gent que expliquen la història i evolució del barri.

El muntatge inclou diapositives, actuacions en directe d'una penya flamenca i música. (1980)

- 14.- Taller video al 1er. Congrés Jovenil Escolar-Rodamón
(I.C.E.-Fac. Pedagogia-SVC) $\frac{1}{2}$ " Sony AV B/N

Gravacions fetes per tres equips de nens de 10 a 12 anys amb un portàtil; reportatge dels altres tallers i entrevistes als assistents. (Març 1980)

- 15.- "Festa de S. Jordi". (E. N. Font d'En Fargas-SVC) $\frac{1}{2}$ " JVC B/N

Gravació feta per alguns nois de l'escola, amb motiu de la festa de S. Jordi aplaçada per la vaga. Els nens agafen la càmera i també entrevisten als visitants a la fira, pares, mestres i professors. Muntatge de 25' amb música. (Oct. 1977)

- 16.- El darrer dia del Seminari, Lola Fountain va presentar i visionar al local del S.V.C. dues còpies en 16 mm. de les cintes de video realitzades a S. Francisco (Califòrnia) i subvencionades pel Departament de Salut Pública, Maternitat i Pediatria. (1979).

Aquestes cintes són en castellà i han estat produïdes per poder oferir una informació i cultura sobre els naixements dels nens. Són exhibides a les clíniques prenatales, als grups de gent que ho desitgin; en acabar el programa visual, es reforça la informació amb totes les qüestions que no hagin restat clares.

Aquestes cintes han sigut pensades pels futurs pares, famílies, educadors ...

Aquest Video/Films són: DAR PECHO, MATERNIDAD.